نگاه

سالگرد انتشار اسناد پاناما فرصتی برای تأکید مجدد بر وخامت معضلات موجود

ترجمه: هما کریمی‌راد

● افشای مدارک معروف به اسناد پاناما دو کارکرد داشت؛ از یک‌سو برخی زوایای تاریک سیستم مالی بین‌المللی را روشن کرد، به‌طوری‌که قبل از آشکارشدن ثبت بیش از ۲۰۰هزار شرکت صوری از سوی یک شرکت حقوقی، تنها عده‌ای از مسئله گریزگاه‌های مالیاتی، فساد و سیستم پول‌شویی آگاهی داشته یا نمی‌دانستند این سیستم چطور کار می‌کند، اما حالا عبارت «شرکت‌های پوششی ناشناس» در ذهن همگان یک عبارت معنی‌دار شده، حتی اگر مردم ندانند که کارکرد دقیق آن چگونه است.

خبر بد آنکه باوجود وعده‌های زیبایی که دولت‌ها برای مقابله با این پوشش‌های غیرقانونی دادند، عملا اقدامی صورت نپذیرفته است. به‌علاوه پس از گذشت یک سال از افشای این اسناد، فرصت کافی برای واکنش نسبت به واقعیتی به نام «موساک فونسه کا»- مؤسسه حقوقی مورد سؤال- فراهم شد و فهمیدیم در مورد مسئله مالکیت غیرشفاف، این اطلاعات تنها قله کوه یخی را نشان دادند. درست است که موساک فونسه کا در ارائه چنین خدمتی تخصص یافته، اما واقعیت این است که اصولا مؤسسه حقوقی نیازی به تمرکز صرف بر این فعالیت ندارد و همواره می‌تواند بر اساس یک تقاضای کوتاه، یک شرکت تأسیس کند. درواقع حتی برای ثبت شرکت اصولا نیازی به مؤسسه حقوقی نیست. در آمریکا شما به‌راحتی می‌توانید وارد سایت «Google LegalZoom» شوید و با صرف حدود ۳۰۰ دلار در کمتر از ۱۰ دقیقه شرکت رسمی ثبت کنید.

شاید ترسناک‌ترین مسئله در مورد این شرکت‌های «سایه» آن است که همگی قانونی هستند. در بسیاری از کشورها و همچنین در تمام ایالت‌های آمریکا الزامی در کار نیست که کسانی که نهایتا صاحب شرکت هستند، شناسایی شوند. در حقیقت دولت‌ها امکانی فراهم می‌کنند که افراد پوشش‌هایی غیرقابل شناسایی ایجاد کنند؛ پیله‌هایی که از آن طریق به‌راحتی می‌توان فعالیت‌های غیرقانونی انجام داد. با وجود تسهیلات موجود و صرف هزینه اندک برای دریافت مجوزهای دولتی راه‌اندازی و ثبت شرکت، تعجبی ندارد که میلیون‌ها شرکت ناشناس در سراسر جهان مشغول به کار باشند. با چنین پیش‌زمینه‌ای، اسناد پاناما رسوایی نبود، بلکه نشانه‌ای از بحرانی عمیق بود.

سیاست‌گذاران باید در راه تلاش برای شفافیت و توسعه سیستم مالی جهانی، سه مطلب را مدنظر داشته باشند:

۱- ساختارهای ناشناس اثرات زیانبار عظیمی دارند که کمترین آن گریز مالیاتی است. بازارهای غیرقانونی مانند جعل و تقلب، انواع قاچاق به هر شکل- انسان، مواد مخدر و ...- با حضور سیستم‌های مالی در «سایه» تسهیل می‌شود که همگی تحت همین شرکت‌های ناشناس فعالیت می‌کنند.

هفته گذشته سازمان یکپارچگی مالی جهانی (GFI) Global Financial Intagrity گزارش جدیدی منتشر کرد، تحت عنوان «جرائم فراملیتی و جهان درحال‌توسعه» که ارزش جهانی جرائم فراملیتی را در ۱۱ «صنعت» بین ۱.۶ تریلیون تا ۲.۲ تریلیون دلار در سال برآورد کرده است. این رقم حدود ۲.۵درصد تولید ناخالص کل جهان است. این رقم آن‌قدر هست که سیاست‌مداران را از خواب بیدار کند. برای دولت‌هایی که خواهان مقابله جدی با این جرائم و خسارت‌های جانبی آن هستند، تلاش قابل‌ملاحظه‌ای لازم است که رد وجوه این عملیات را بیابند و نگذارند تا برای این عمل، ساختار بنگاه اقتصادی فراهم شود و بانیان اصلی آن ناشناس بمانند.

۲- استانداردهای پیگیری عملکرد سیستم مالی (Financial Action Task Force - FATF) کنونی ضعیف است. به این معنا که در هر کشوری تنها لازم است که شرکت‌ها فهرستی از صاحبان داشته و در مواقع مقتضی یا در زمان مراجعه در اختیار مقامات رسمی، بگذارند. مقامات رسمی به شما خواهند گفت این اطلاعات برایشان اهمیتی ندارد و همین اطلاعات را می‌توان به‌راحتی از اداره ثبت شرکت‌ها گرفت. در نهایت هم بر سرمایه‌گذاری انجام‌شده، صحه گذاشت می‌شود. درواقع در گزارش اکتبر گذشته FATF به کنفرانس G20، اذعان شده است که به دلیل استانداردهای بسیار ضعیف و کنترل ناکارآمد دولتی «گزارش بررسی انجام‌شده روی ۹ کشور در مورد چرخه ارزیابی FATF نشان می‌دهد که درحال‌حاضر الزامات پیاده‌سازی و استفاده از اطلاعات مالکیت به طور جدی انجام نشده است».

۳- پیگیری اینکه چه تعداد از شرکت‌ها غیرشفاف هستند، مشروعیت ندارد. شهروندان اجازه دارند بر اساس قوانین موجود شرکت تأسیس کنند. این حق طبیعی آنان است که بتوانند بنگاهی ایجاد کنند که تحت لوای قانون اداره می‌شود. همان‌طور که در هر کشور دموکراتیکی ثبت‌نام برای رأی‌گیری یا دریافت کارت شناسایی نیاز به تکمیل فرم‌های ساده‌ای دارد، تأسیس شرکت هم نباید از این قاعده مستثنا باشد.

اما همه باید بدانیم مقابله با شرکت‌های سایه و ناشناس کار خیلی سختی نیست. هزاران دلیل واقعی برای اجرای آن هست که تنها به عزم راسخ سیاسی احتیاج دارد.

ByTom Cardamone,April 3, 2017
GLOBAL FINANCE INTEGRITY

نقدی بر بودجه دولت در سال ۱۳۹۶

علی‌اکبر نیکواقبال
دانشیار دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران

در این گزارش، برخی از مؤلفه‌های بودجه دولت به شرح زیر بررسی می‌شود:

الف- مفهوم و اهمیت بودجه،

ب- ویژگی‌ها و ساختار کلی بودجه سال ۹۶،

ج- نگاهی به گزارش رئیس دیوان محاسبات

د- آخرین نقد و یک پیشنهاد،

الف: مفهوم و اهمیت بودجه

بودجه کل کشور برنامه مالی دولت و سندی است که نیاز به تصویب قوه مقننه داشته و دربرگیرنده کل درآمدها و مخارج دولت در قالب بودجه عمومی، بودجه شرکت‌های دولتی و بودجه سایر مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت است. مخارج نیز در کنار درآمدها برای رسیدن به سیاست‌ها و هدف‌های معین و قانونی دولت تدوین می‌شود. بودجه به‌این‌ترتیب، تأثیر عمیقی بر معرف‌های اقتصاد کلان نظیر تورم، بی‌کاری و رشد اقتصادی باقی می‌گذارد.

از طرف دیگر، بودجه دولت در اقتصاد ایران، تعیین‌کننده اصلی و سرنوشت‌ساز در وضعیت اقتصادی ایران است؛ زیرا دولتی‌کردن اقتصاد ایران پس از انقلاب (و به عبارت دیگر، محدود و کوچک‌سازی بخش خصوصی)، اقتصاد ایران را از یک اقتصاد مختلط خصوصی-دولتی به یک اقتصاد دولتی دیوان‌سالارانه و غیرخصوصی تبدیل کرده و وابستگی بودجه دولت به درآمدهای پرنوسان صادرات نفت خام، اقتصاد ایران را به سمت یک اقتصاد تک‌محصولی معتاد به درآمدهای نفتی سوق داده است. یکی از ارکان اساسی و جدایی‌ناپذیر هر برنامه یا بودجه‌ای نظارت بر آن است که این وظیفه در اقتصاد ایران به عهده دیوان محاسبات گذاشته شده است که از اهمّ وظایف آن، حسابرسی یا رسیدگی به همه حساب‌های درآمد و هزینه و صورت مالی دستگاه‌ها، اعلام نظر با توجه به گزارش‌های حسابرسی‌ها و رسیدگی‌های انجام‌شده برای حفظ حقوق بیت‌المال، تجزیه و تحلیل لایحه تفریغ بودجه و تهیه و ارائه گزارش حاوی نظرات به مجلس شورای اسلامی است. یکی از وظایف اصلی قوه قضائیه نظارت بر حسن اجرای قوانین است. نظارت بر حسن اجرای قوانین در محاکم برعهده دیوان‌عالی کشور و دستگاه‌های اداری سازمان بازرسی کل کشور است.

ب- ویژگی‌ها و ساختار کلی بودجه سال ۹۶

لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ شامل یک ماده‌واحده و ۲۳ تبصره در حال بررسی و تصویب در مجلس ج.ا.ا است که ارقام کلی این لایحه در تصویر بالا، با قانون بودجه ۹۵ سال مقایسه شده است. ماده‌واحده نشان می‌دهد که بودجه سال ۹۶ کل کشور از حیث منابع بالغ بر هزارو ۸۵ میلیارد تومان و از حیث مصارف نیز بالغ بر هزارو ۸۵ به شرح زیر است:

الف- منابع بودجه عمومی دولت از لحاظ درآمدها و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی و مصارف بودجه عمومی دولت از حیث هزینه‌ها و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی بالغ بر ۳۷۱ هزار میلیارد تومان (رُندشده) یا دقیقا به ریال به شرح زیر است: ۳،۷۱۱،۲۳۶،۹۴۱،۰۰۰،۰۰۰

۱- منابع عمومی بالغ بر ۳۲۰ هزار میلیارد تومان است.

۲- درآمد اختصاصی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی بالغ بر ۵۱ هزار میلیارد تومان (رُندشده) یا دقیقا ۵۱۱،۲۴۶،۹۴۱،۰۰۰،۰۰۰ ریال است.

ب- بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت از لحاظ درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار بالغ بر ۷۵۷ هزار میلیارد تومان و از حیث هزینه‌ها و سایر پرداخت‌ها نیز بالغ بر ۷۵۷ هزار میلیارد تومان است.

همان‌طور که در تصویر بالا مشاهده می‌شود، منابع بودجه کل کشور در سال ۹۶، هزارو ۸۵ میلیارد تومان است که بیش از صد میلیارد یا حدودا ۱۰ درصد نسبت به سال ۹۵ فزونی نشان می‌دهد. با توجه به تورم ۱۰ درصد در سال گذشته می‌توان بودجه سال ۹۶ را با ۹۵ به طور واقعی برابر دانست. اگر تولید ناخالص داخلی را در سال ۹۶ حدودا هزارو ۵۰۰ میلیارد تومان برآورد کنیم، در این صورت بودجه دولت بیش از ۷۲ درصد تولید ناخالص ملی را تشکیل می‌دهد که نشان‌دهنده یک اقتصاد بسیار دولتی دیوان‌سالار است. سایر ارقام عبارت‌اند از: مالیات‌ها به میزان ۱۱۳ هزار میلیارد تومان (۱۱ درصد افزایش نسبت به ۹۵)، درآمدهای نفت و فراورده‌های نفتی ۱۱۱ هزار میلیارد تومان (بیش از ۴۰ درصد افزایش)، بودجه عمرانی به میزان حدود ۶۲ هزار میلیارد تومان (۶ درصد افزایش). نسبت بودجه عمرانی به کل بودجه ۹۶ حدودا شش درصد و نسبت به بودجه جاری ۲۷ درصد است. کلا در یک اقتصاد سالم می‌توانست این نسبت به صورت معکوس مناسب باشد؛ یعنی ۷۳ درصد بودجه عمرانی و ۲۷ درصد بودجه جاری. البته در حسابداری کوتاه‌مدت فعالان یا عمال اقتصادی مانند خانواده، مؤسسات یا دولت، این اولویت‌بندی بسیار مهم جا افتاده است که هزینه‌ها یا مخارج را به ثابت و متغیر طبقه‌بندی می‌کنند؛ بنابراین دراین‌باره، دولت مجبور است که در ابتدا، مخارج ثابت خود مانند حقوق، دستمزد، اجاره و اقساط بازپرداخت بدهی‌ها را که تغییرناپذیر است و بی‌کم‌وکاست باید پرداخت شود، در اولویت قرار دهد؛ به‌این‌ترتیب، تفاضل درآمد و هزینه‌های ثابت، باقی‌مانده‌ای را تشکیل می‌دهد که برای هزینه‌های جاری و درباره واحد دولت برای هزینه‌های عمرانی در نظر گرفته می‌شود. پس باید توجه داشت که مسئله در بررسی بودجه، در حجم کم مخارج عمرانی نیست؛ بلکه در حجم بسیار بالای هزینه‌های ثابت است که منابع را می‌بلعد و برای بودجه عمرانی چیزی باقی نمی‌گذارد. دستگاه عریض‌وطویل بوروکراسی دولتی در ایران با چندین میلیون کارمند با حقوق‌های ثابت و دیگر هزینه‌های ثابت اداری، یارانه‌های ثابت مصرفی برای کل ایرانیان که از آن، بعد از گذشت چند سال، یارانه دهک‌های ۱ و ۲ و یارانه سه میلیون نفر برای سال ۹۶، کسر شده است، شیوه و روش فعلی خرید تضمینی محصولات کشاورزی، پایین‌نگه‌داشتن قیمت حامل‌های انرژی و انواع حمایت‌های غیرهدفمند از انواع شرکت‌ها، به‌دوش‌گرفتن انواع و اقسام تعهدات سنگین اجتماعی و اقتصادی برجامانده از دولت‌های قبل (مثلا مسکن مهر)، فقدان اطلاعات شفاف اقتصادی بسیاری از نهادها و سازمان‌های مهم کشور و عدم تجمیع و یکپارچگی آنها در مقابل سیاست‌های مالیاتی دولت و همچنین فشار مالیاتی دولت بر ارزش افزوده در زمانی که رکود حاکم در اقتصاد الزام‌آور می‌نماید که سیاست‌های بخشودگی و تسهیلات مالیاتی بعضی از اصناف و گروه‌های تولیدی به اجرا گذاشته شود و در نهایت، همه این عوامل دست به دست هم می‌دهند تا از یک طرف، مخارج جاری یا ثابت دولت در سطوح بسیار بالایی مستقر شده و ثابت بماند و از طرف دیگر، بسیاری از درآمدهای دولت از نفت گرفته تا درآمدهای عرفی دولت نظیر مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم در گازانبر انواع محدودیت‌ها، مانند عدم تحقق درآمدهای پیش‌بینی‌شده، فرار مالیاتی، فرار سرمایه، قاچاق، بوروکراسی و فساد اداری قرار گیرند و در نهایت بودجه عمرانی را در تنگناهای نسبتا شدیدی محصور کنند. اگر ما بودجه عمرانی را با درآمدهای نفتی سال ۹۶ مقایسه کنیم، بودجه عمرانی ۵۷ درصد درآمدهای نفتی ما را تشکیل می‌دهد. البته مقادیری از درآمدهای صادرات نفت به صندوق توسعه و از آن طریق نیز به سمت پروژه‌های عمرانی سرازیر می‌شود که می‌تواند این نسبت را بهبود ببخشد، ولی بااین‌حال از تحقق آرزوهای دیرینه ایرانیان مبنی بر اختصاص کل درآمدهای نفتی به بودجه‌های عمرانی یا به‌اجرادرآوردن استراتژی اقدام و عمل در اقتصاد مقاومتی خبری نیست. شایان ذکر است در اقتصادهای سالم (غیرنفتی)، بودجه عمرانی از طریق درآمدهای مالیاتی تأمین مالی می‌شود و اقتصاد ایران بسیار دور از این استاندارد است.

بودجه دولت در اقتصاد ایران، تعیین‌کننده اصلی و سرنوشت‌ساز در وضعیت اقتصادی ایران است؛ زیرا دولتی‌کردن اقتصاد ایران پس از انقلاب، اقتصاد ایران را از یک اقتصاد مختلط خصوصی-دولتی به یک اقتصاد دولتی دیوان‌سالارانه و غیرخصوصی تبدیل کرده و وابستگی بودجه دولت به درآمدهای پرنوسان صادرات نفت خام، اقتصاد ایران را معتاد به درآمدهای نفتی کرده است

بااین‌حال، امکانات محدود دیگری نیز در لایحه و سند بودجه ۹۶ به منظور کاهش فشار بر بودجه عمرانی و عمدتا نداشتن کسری بودجه یا توازن‌بخشی صوری به درآمدها و مخارج در نظر گرفته شده است؛ نظیر واگذاری دارایی‌های مالی، شامل فروش اوراق مشارکت، استفاده از تسهیلات خارجی، دریافت وام برای طرح‌های عمرانی انتفاعی، واگذاری سهام شرکت‌های دولتی و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای، مانند استفاده از حساب ذخیره ارزی، فروش اراضی، اموال منقول و غیرمنقول، ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و در نهایت استقراض از بانک مرکزی از طریق انتشار اسکناس جدید. برای بررسی بیشتر ویژگی‌ها و ساختار بودجه سال ۹۶ ضروری است بودجه شرکت‌های دولتی نیز مورد توجه قرار گیرد. نسبت بودجه شرکت‌های دولتی به کل بودجه سال۹۶ حدودا ۷۰ درصد و نسبت به تولید ناخالص ملی حدودا ۵۰ درصد است که این ارقام نیز با معیارها و استانداردهای کشورهای رو به رشد و پیشرفته به‌هیچ‌وجه همخوانی ندارد؛ به‌ویژه اگر در نظر بگیریم که بازدهی شرکت‌های دولتی در مقایسه با شرکت‌های خصوصی عموما (مگر در موارد بسیار استثنایی) بسیار پایین است و بسیاری از این شرکت‌های دولتی همواره مقروض و سربار دولت بوده و فقط از طریق کمک‌ها و یارانه‌های دولتی سرپا نگه داشته می‌شوند. بازدهی بسیار پایین شرکت‌های دولتی در مقایسه با بخش خصوصی موجب شد اصل ۴۴ قانون اساسی بازبینی و از سوی ابلاغیه‌های مکمل اصلاح شود. در این رابطه گزارش دیوان محاسبات برای بودجه ۹۴ نشان می‌دهد واگذاری‌ها می‌بایستی تا پایان سال ۱۳۹۳ پایان می‌پذیرفت. این گزارش در بخش خصوصی‌سازی از عملکرد ضعیف سازمان خصوصی‌سازی انتقاد و اعلام می‌کند دولت مکلف بوده است تعداد ۱۳۴ مورد را در سال ۹۴ واگذار کند که از این تعداد، ۱۱۳ مورد آگهی و عرضه شده، ولی فقط تعداد پنج مورد آن به فروش رسیده است. از طرف دیگر، دولت بین دویست تا سیصد هزار میلیارد تومان دیون و بدهی به پیمانکاران و نظام بانکی دارد که بخشی جزئی از آن (حدودا ۵۰ هزار میلیارد تومان) در سال آتی برای تسویه از طریق اوراق خزانه در نظر گرفته شده است که در مقایسه با کل بدهی دولت، حجم فعالیت‌های تولیدی عمرانی آنها را مطمئنا آن‌چنان گسترش نمی‌دهد. البته انباشت این بدهی‌ها نزد دولت، خود سؤال‌برانگیز است؛ زیرا اجرای هر مرحله از یک پروژه منوط به تسویه‌حساب با پیمانکار است؛ بنابراین نباید این انباشتگی عظیم بدهی‌ها و دیون به وجود می‌آمد. از طرف دیگر، فعالیت‌های تولیدی شرکت‌های خصوصی از بازدهی و بهره‌وری بسیار بیشتری (تا میزان شش‌برابر) در مقایسه با شرکت‌های دولتی برخوردار هستند؛ بنابراین عدم پرداخت بدهی‌های دولت یا به‌عقب‌انداختن آنها موجب تداوم رکود موجود و آسیب‌رسانی بیشتر به توسعه و رشد اقتصادی کشور می‌شود. بی‌شک انباشت بدهی‌های دولت به پیمانکاران حاکی از عدم اتمام پروژه‌های عمرانی نیز هست که خود داستانی مجزا در رابطه با اتلاف منابع در کشور ایران دارد.

ج- نگاهی به گزارش رئیس دیوان محاسبات

در تاریخ ۱۱/۲۲/ ۱۳۹۵ یعنی زمانی که لایحه بودجه ۹۶ در مجلس در حال رسیدگی بود، رئیس دیوان محاسبات گزارش تفریغ بودجه سال ۱۳۹۴ کشور را در صحن علنی مجلس قرائت کرد. از آنجا که نکات انتقادی این گزارش، نه‌تنها مختص به اجرای بودجه سال ۹۴ است، بلکه مباحث و نتایج آن سند بودجه سال ۹۶ و اجرای آن را هم تحت‌تأثیر و خطاب قرار می‌دهد، مطرح‌کردن آن می‌تواند در بهبود تصمیمات و اجرای بودجه اقتصادی دولت در سال ۹۶ مؤثر واقع شود.

مهم‌ترین مورد این گزارش کسری تراز عملیاتی به مبلغی بیش از ۳۴ هزار میلیارد تومان بوده که در عمل به مبلغی بیش از ۵۷ هزار میلیارد فزونی پیدا کرده و باعث شده است این کسری از محل بودجه پروژه‌های عمرانی تأمین مالی شده و به همین وسعت، اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای کاهش پیدا کند. براساس این گزارش، ۱۳۴هزار شرکت دولتی در سال ۹۴ زیان‌ده بوده‌اند که از میان آنها صرفا به ۱۰ شرکت (شرکت‌های آب منطقه‌ای و آب و فاضلاب روستایی) مبلغی بیش از یک میلیارد تومان کمک شده است. دیوان محاسبات میزان سرمایه‌گذاری خارجی برنامه‌ریزی‌شده را در سال ۹۴ برابر با ۲۰۰میلیاردو ۱۲۴میلیون دلار اعلام کرده که فقط دو درصد آن تحقق پیدا کرده است. یکی از موارد بسیار مهم گزارش دیوان محاسبات به سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی و ابلاغیه‌های مکمل آن مربوط است که واگذاری‌ها باید تا پایان سال ۱۳۹۳پایان می‌یافت. گزارش تفریغ بودجه سال ۹۴ در بخش خصوصی‌سازی از عملکرد ضعیف سازمان خصوصی‌سازی انتقاد کرده و اعلام می‌کند دولت مکلف بوده ۱۳۴ مورد را واگذار کند که از این تعداد، ۱۱۳ مورد آگهی و عرضه شده؛ اما فقط پنج مورد آن به فروش رسیده است. بر پایه این گزارش، فقط ۳۳ درصد از احکام قانونی بودجه سال ۹۴ رعایت شده، ۵۵ درصد از احکام بودجه رعایت نشده و نیز پنج درصد از احکام فاقد عملکرد است. اهداف مد نظر قانون‌گذار که به‌طورکامل یا بخشی از آن محقق نشده در حدود ۱۴ درصد برآورد شده است.

د- آخرین نقد و یک پیشنهاد

موضوع بودجه و سیاست‌های پولی و مالی دولت‌ها اثرگذارترین عامل رفاه و توسعه اقتصادی جوامع است و به این دلیل آن را «کتاب سرنوشت ملت» نامیده‌اند. این مقاله گزارش بسیار بسیار کوچکی از وضعیت بودجه در ایران ارائه داده است. متون بسیار زیادی وضعیت بودجه‌ریزی در ایران را تحلیل و ضمن نقادی، پیشنهادها و راه‌حل‌های مؤثری را پیشنهاد داده‌اند که می‌باید مورد توجه بیشتر کارشناسان و دست‌اندرکاران سیاست‌گذاری و بودجه‌ریزی دولت ایران قرار گیرد. یکی از خصوصیات کشورهای مترقی‌تر مانند ژاپن و آلمان، این است که زمان‌های زیادی را برای بررسی و انتخاب تصمیم‌ها و روش‌های صحیح، در نظر می‌گیرند و سپس وارد عمل و سرمایه‌گذاری می‌شوند و در نتیجه: هر که اول بنگرد پایان کار/ اندر آخر او نگردد شرمسار. محدودیت منابع اعتباری و عدم تخصیص بهینه منابع محدود درخصوص اجرای طرح‌های عمرانی در ایران موجب شده است:

۱- تعداد طرح‌ها و پروژه‌های نیمه‌تمام افزایش یابد. ۲- زمان اجرای طرح‌ها طولانی‌تر شود. ۳- قیمت تمام‌شده طرح‌ها افزایش یافته ۴- پروژه‌هایی به اتمام برسند که کم و بیش نفعی از آنها برای جامعه (مثلا به علت تحولات فناوری) مترتب نیست.

با توجه به موارد یادشده، پیشنهاد می‌شود درباره اجرای پروژه‌های عمرانی:

۱- با طرح‌های عمرانی انتفاعی و غیرانتفاعی صرفا پس از پیمودن مراحل زیر موافقت می‌شود:

الف) مطالعات اولیه مبنی بر وجود توجیه فنی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی به‌طور دقیق و جدی و نه به‌طور صوری انجام شود.

ب) مطالعات طرح تفصیلی در حد وسیعی باشد و حتی‌الامکان وضعیت پروژه‌های مرتبط و تأثیر آن بر بازدهی کل پروژه و پروژه‌های مرتبط (پروژه برنامه) و اعتبارات مورد نیاز کل آنها بررسی شود.

ج) پس از حصول اطمینان از وجود اعتبار کافی و تأمین منابع، نه‌تنها برای پروژه اصلی بلکه برای پروژه‌های مرتبط که بهره‌وری کل بودجه‌های تخصیص‌یافته را (در مقایسه با بودجه انفرادی یک پروژه) افزایش می‌دهد، مورد توجه جدی قرار گیرد. در این صورت ممکن است به علت کمبود منابع مالی آن پروژه، برنامه‌ای انتخاب شود که در مقایسه با پروژه برنامه‌های دیگر در کشور، بازدهی بیشتری داشته باشد؛ بنابراین سیاست‌ها و منافع شخصی گروهی یا انتخاباتی منطقه‌ای نباید منافع اقتصاد ملی را به خطر بیندازد. در یکی از گزارش‌های کارشناسان سازمان ملل آمده است که آنها از تعداد زیاد پروژه‌های بررسی‌شده در کشور ترکیه بسیار متعجب شده‌اند، زیرا بسیاری از آنها هرگز و هیچ‌گاه به بهره‌برداری نرسیده‌اند. البته این کار، به نظرم، طبیعی و صحیح است زیرا بین آنها، کاراترین‌شان انتخاب و اجرا می‌شوند.

۲- دستگاه‌های اجرائی موظف باشند طرح‌های عمرانی در دست اجرای خود را به‌منظور ساده‌سازی و ارزان‌سازی (با اعمال مهندسی ارزش) ضمن رعایت استانداردهای فنی بازنگری کنند.

۳- معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست‌جمهوری موظف باشد با همکاری دستگاه‌های اجرائی، طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی در دست اجرا را که به‌دلیل کمبود اعتبار معطل مانده‌اند و شاید هم با شرایط جدید، بهره‌برداری از آنها فعلا ضرورت یا منفعتی نداشته باشد، مشخص یا برای تخصیص اعتبار و تعیین زمان خاتمه با توجه به میزان پیشرفت کار، به‌منظور صرفه‌جویی و تسریع در اجرا، اولویت‌بندی کنند.

خبر

ورود شرکت‌های آمریکایی به بازار پتروشیمی

● شرکت‌های آمریکایی به صورت جدی وارد بازار محصولات پتروشیمی شده‌اند؛ ازهمین‌رو کشورمان باید حتما در بحث پتروشیمی یک استراتژی کوتاه‌مدت انتخاب کند. به گزارش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، مهدی شریفی‌نیک‌نفس گفت: شرکت‌های آمریکایی هم به صورت جدی وارد بازار محصولات پتروشیمی شده‌اند؛ ازهمین‌رو ایران باید حتما در بحث پتروشیمی یک استراتژی کوتاه‌مدت انتخاب کند تا بازارهایی مثل آفریقا و اروپا و بازارهای جدید را در کنار دست بازاری مثل چین قرار دهیم. حتی دراین‌باره، برنامه میان‌مدت هم چاره‌ساز نیست. عضو هیئت نمایندگان اتاق تهران ادامه داد: سال ۹۵ حدود ۲۰ میلیون تُن صادرات پتروشیمی، نزدیک به ۱۰ میلیارد دلار رخ داد که امیدواریم با طرح‌هایی که امسال در سال ۹۶ به بهره‌برداری می‌رسد، این رقم به ۲۳ میلیون تُن برسد. البته این امر مستلزم این است که ما بتوانیم درست فعالیت کنیم و اقدامات لازم را انجام دهیم؛ به‌هرحال رقابت سنگینی در بازارها وجود دارد و یکی از این بازارهای عمده هم بازار چین است. این بازار بحث خودکفایی‌اش را دنبال می‌کند؛ یعنی چینی‌ها از زغال‌سنگ، الفین و از الفین پلیمر تولید می‌کند.

پشت پرده مقاومت بانک‌ها

● **مهر:** رئیس سازمان حسابرسی با بیان اینکه صورت‌های مالی بانک‌ها دارای اشکال بود و همین امر، بانک مرکزی را بر آن داشت که دستور اصلاح صورت‌های مالی را بدهد، گفت: بانک‌ها باید بازسازی مالی شوند. اکبر سهیلی‌پور گفت: بانک مرکزی سال گذشته بانک‌ها را مکلف کرده بود که بندهای گزارش سازمان حسابرسی را در صورت‌های مالی خود اعمال کنند؛ چراکه صورت‌های مالی آنها دارای اشکالاتی بود که گاهی اوقات، همراه با رعایت‌نکردن استانداردهای حسابرسی بود؛ البته نمی‌توان گفت که این تطبیق‌نداشتن جرم است؛ ولی نوعی تخلف به شمار می‌رود. رئیس سازمان حسابرسی افزود: درهرحال، استانداردهای حسابرسی در گزارش صورت‌های مالی بانک‌ها مراعات نشده بود و البته براساس بندهایی که سازمان در گزارش‌های خود نوشته بود، بر روی سود و زیان بانک‌ها اثر می‌گذاشت؛ اما به‌هردلیل، بانک مرکزی همان اطلاعاتی را که سازمان حسابرسی درخواست کرده بود، از بانک‌ها خواست و آنها را ملزم کرد تا براساس این ضوابط، صورت‌های مالی خود را گزارش دهند. وی تصریح کرد: البته بحث بانک‌ها این بود که چرا بانک مرکزی در مدت ۱۰ سال گذشته این کار را انجام نداده و اکنون یکباره درخواست کرده تا گزارش صورت‌های مالی، براساس استانداردهای IFRS تدوین شود و برای انجام این کار مقاومت می‌کردند. به گفته سهیلی‌پور، درهرحال باید بپذیریم که شرایط تحریم، بر روی کار بانک‌ها اثر گذاشته و منابع آنها را تحت تأثیر قرار داده است؛ ضمن اینکه دستوراتی که حتی ۲۰ سال قبل، برخی رؤسای جمهور به بانک‌ها داده و از آنها خواسته بودند که در یک پروژه عمرانی مشارکت کنند، اثر خود را اکنون بر روی صورت‌های مالی بانک‌ها و ضرر و زیان آنها نشان می‌دهد و درحال‌حاضر به‌هرترتیب بانک‌ها باید بازسازی مالی شده و مسائل آنها نیز اصلاح شود.

نقدینگی ۱۲۰۰تریلیونی شد

● **ایسنا:** مجموع نقدینگی در اقتصاد ایران در پایان بهمن‌ماه سال گذشته از مرز هزارو ۲۰۰ تریلیون نیز عبور کرد. تازه‌ترین آماری که بانک مرکزی در قالب صورت‌های مالی بانک‌ها منتشر کرده، نشان می‌دهد که حجم نقدینگی در پایان بهمن‌ماه سال گذشته با رشد ۲۴.۷درصدی در مقایسه با بهمن ۱۳۹۴ به ۱۲۱۱ هزار میلیارد تومان افزایش یافته است. این رقم نسبت به دی‌ماه همین دوره تا ۱۵ هزار میلیارد تومان رشد دارد. در مجموع از ابتدای سال ۱۳۹۵ تا پایان ۱۱ماهه آن، حدود ۲۰۰ هزار میلیارد تومان بر حجم نقدینگی افزوده شد. از رقم هزارو ۲۱۱ تریلیونی نقدینگی بالغ بر ۱۰۵۸ هزار میلیارد تومان به شبه‌پول که عمده آن را سپرده‌های بانکی تشکیل می‌دهد، تعلق دارد. این بخش بیش از ۲۴ درصد نسبت به بهمن سال ۱۳۹۴ و تا ۲۰.۲ درصد در مقایسه با اسفند همان سال رشد دارد. همچنین حدود ۱۵۲ هزار میلیارد تومان مربوط به پول در گردش بوده که بیش از ۱۱ درصد رشد داشته است. این در حالی است که در پایان دی‌ماه سال ۱۳۹۵ نسبت به مدت مشابه سال قبل حجم نقدینگی با رشد ۲۶درصدی به ۱۱۹۶ هزار میلیارد تومان رسیده بود. پایه پولی نیز نسبت به دی‌ماه ۱۳۹۴، ۱۷.۳ درصد و ضریب فزاینده ۷.۴ درصد رشد داشت. همچنین سهم از رشد پایه پولی در پایان دی ۱۳۹۵ برای بخش‌های مختلف شامل خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی منفی ۳.۶ درصد، سهم خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی سه درصد و سهم مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها ۱۶.۷ درصد و سایر اقلام منفی ۳.۸ درصد گزارش شده بود. رشد فزاینده نقدینگی در حالی رخ می‌دهد که قربانی-معاون اقتصادی بانک مرکزی- در آخرین اظهارات خود عنوان کرده بود که این بانک درصدد است با تقویت انضباط پولی و مالی از رشد فزاینده نقدینگی، جلوگیری و دستاورد تورمی دولت را حفظ کند.